

Wajakheel III – Exodus 35:1 – 38:20

26 Adar I 5776 / 6 maart 2016

Laatste in deze serie.

Haftara Wajakheel: 1 Koningen 7: 40-50. Haftara Pekoedé: 1 Koningen 7:51 – 8:21 (**8:10-15**)

Thema: Kaddiesj

Inleiding

U zult het mij hopelijk niet kwalijk nemen dat deze LTE van vanmiddag ook een soort In Memoriam zal zijn voor Henk Vreekamp. Op maandag 29 februari verloor hij het leven tijdens een bizar ongeluk in de straten van Epe. Nog maar enkele weken geleden was hij in ons midden met Sidra Jitro en nam hij ons met verve en vaart mee door alle Tien Woorden van Exodus 20.

Zijn overlijden is een drama in zijn familie. Zijn overlijden betekent ook een enorme aderlating voor theologisch Nederland en daarbuiten. Zijn stem was tot het laatst toe een appèl aan het geweten van onze Kerk; hij waarschuwde onlangs nog voor de halfslachtige basis van het document 'Kerk 2025' dat de PKN koos als leidraad naar de toekomst – waarin artikel 1.1 uit de Kerkorde slechts half wordt geciteerd, namelijk zonder de woorden 'delend in de aan Israel geschonken verwachting'. En het verlies van Henk wordt misschien wel het meest gevoeld door al die duizenden gelovige mensen overal in Nederland die via zijn preken werden geïnspireerd om de Bijbel als nieuw te lezen, als het hoge en vreemde Woord dat de Eeuwige via het volk Israel aan de volkeren der aarde openbaarde.

In de afscheidsdienst afgelopen vrijdag kregen alle aanwezigen zijn laatste boek mee: het jaar van Vivaldi. Dat boek eindigt met het licht en de muziek van het nieuwe Jeruzalem, met een 'God alles in alles, God alles in allen', en een Henk die daar dromend naar staat te kijken. *So be it!*

Met dit boek eindigt ook een literaire reis die in de jaren '80 van de vorige eeuw begon met het indrukwekkende boek 'Eerbied'. Dat eerste boek van hem heeft nog niets van zijn actualiteit verloren. En het is de kern gebleven van heel Henks denken en handelen.

In Sidra Wajakheel, de lezing in de synagoge gisteren, horen we hoe de Eeuwige soms bepaalde mensen in het bijzonder roept en begiftigt met uitzonderlijk talent om zijn gemeente voor te gaan.

We verbinden deze Sidra vanmiddag met lezingen uit 1 Koningen over de nieuwe tempel te Jeruzalem die Salomo bouwde. En we proberen onszelf ook weer te helen aan het Woord van God dat ons de weg wijst.

Toen heeft Salomo gezegd: de Ene heeft gezegd te willen wonen in de donkerheid, en bouwend heb ik U een huis ter woning gebouwd... 1 Kon. 8: 12, 13a

Sidra Wajakheel.

Het gaat dus beginnen. Tot nu toe waren het in Exodus allemaal woorden. Maar nu wordt het concreet. De Tabernakel zal worden gebouwd!

De meest schitterende materialen worden door het volk bijeengebracht voor de bouw van de Tabernakel. Deze Woning die een afspiegeling op aarde zal zijn van de hemelse Woning van de Eeuwige; het kan iets prachtigs worden.

Maar je bent er nog niet als je voor een bepaald project alle materiaal verzameld hebt. Dat ligt daar dan maar te liggen, maar heeft dan nog geen enkel verband. En zelfs als er een bouwtekening aanwezig is, zul je ook mensen moeten hebben die leiding gaan geven aan die hele architectuur.

En zo horen we die belangwekkende woorden in Sidra Wajakheel die ik graag even helemaal citeer:

30 Mozes zei tegen de Israëlieten: 'De HEER heeft zijn keuze laten vallen op Besaleël, de zoon van Uri, de zoon van Chur, uit de stam Juda. 31 Hij heeft hem uitzonderlijke talenten geschonken, wijsheid, vakmanschap en inzicht op allerlei gebied: 32 hij kan ontwerpen maken en ze uitvoeren in goud, zilver, koper en brons, 33 hij kan stenen snijden en zetten en hout bewerken en hij beheerst ook allerlei andere vaardigheden om ontwerpen uit te voeren. 34 De HEER heeft aan hem en aan Oholiab, de zoon van Achisamach, uit de stam Dan, ook de gave geschonken hun kennis over te dragen. 35 Hij heeft hun vakmanschap geschonken op allerlei gebied: zij hebben verstand van wol weven, van borduren met blauwpurperen, roodpurperen en karmozijnrode wol en van het weven van fijn linnen. Ze beheersen de technieken en maken zelf de ontwerpen. 36:1 Besaleël en Oholiab moeten alle voorwerpen voor de dienst in het heiligdom maken, precies zoals de HEER het heeft opgedragen. Allen die hun vak verstaan en aan wie de HEER de wijsheid en het inzicht geschonken heeft die hiervoor nodig zijn, moeten hen helpen.'

De Joodse traditie benadrukt twee dingen bij deze woorden. In de eerste plaats wil men alle schijn vermijden dat het volk opnieuw als in Egypte dom slavenwerk aan het verrichten is. Daar zou het immers op kunnen lijken: God die tot in detail heeft voorgeschreven hoe de Tabernakel eruit moet zien en het volk dat dat dan maar slaafs heeft uit te voeren; zoals ze ooit de voorschriften van de Farao ontvingen en moesten uitvoeren.

Nee, nee, zegt de Joodse traditie: vergelijk het met de schepping. Ook al is God de Schepper van hemel en aarde en onderhoudt Hij zijn schepping dag en nacht, de mensen zijn daarin niet geroepen om marionetten te zijn, maar om in die schepping hun eigen verantwoordelijkheid te nemen en God als het ware te assisteren om alles te vervolmaken. De schepping vindt zijn bestemming pas in mensen die spiritueel en ethisch in bidden, denken en handelen de schepping als het ware laten zingen tot Gods eer. Een harp komt pas tot zijn recht en tot leven in handen van een verheven harpiste. Dan wordt het muziek!

Zo levend en handelend moeten/mogen ook wij de schepping laten 'zingen'; zo komen wij tot ons recht, worden herkenbaar als 'beeld van God' in ons denken en doen; en zo komt God tot zijn recht doordat zijn Naam wordt grootgemaakt. Zo geldt dat ook voor de schepping die de Tabernakel is. Daar zijn geen slaven te zien, nee, daar zijn mensen bezig met materialen en kleuren en muziek en technieken waarin zij zichzelf ook spiritueel en creatief uiten en van hun eigen leven een heiligdom voor God maken en in heel hun handelen samen de Naam van God in de wereld grootmaken.

En daarom wordt in dit gedeelte alle accent gelegd op de gaven en talenten, de wijsheid en het vakmanschap dat hier ten toon gespreid wordt. En heel in het bijzonder heeft de Eeuwige daarvoor twee mensen geroepen om het volk in die wijsheid voor te gaan: Besaleël en Oholiab. Die gaan het volk voor in deze architectuur die ook een geestelijke architectuur zal zijn.

En dan is er nog iets anders, en je zou er zo maar overheen lezen, maar ook dit wordt in de Joodse traditie onderstreept, namelijk dat er staat: *34 De HEER heeft aan hem (Besaleël) en aan Oholiab, de zoon van Achisamach, uit de stam Dan, ook de gave geschonken hun kennis over te dragen!*

Dat is niet vanzelfsprekend. Wij kennen vele Wijzen, zo zegt de Joodse traditie. Ook veel Wijzen en Geleerden wier hart vol is van de kennis van de Tora. Maar: er zijn heel veel wijzen die die wijsheid weliswaar in hun hart hebben maar die het moeilijk vinden om die wijsheid over te dragen, het ingewikkeld vinden om anderen educatie te geven. En deze twee kunstenaars beheersten ook die gave! Zij waren niet alleen heel wijs, begaafd en kundig, maar zij waren ook hele goede *leraren* die hun kennis konden overdragen, die anderen konden enthousiasmeren.

Hoe belangrijk zijn juist zulke leraren en leraressen in ons leven. Je zult zelf zo'n leraar of lerares mogen zijn!

Mozes beweerde van zichzelf dat hij er slecht in was. Hij vond het al moeilijk om zijn eigen gedachten goed onder woorden te brengen. Hij had Aäron naast zich gekregen voor een goede communicatie met de mensen om zich heen. Hier krijgt hij ook kunstenaars om zich heen die in staat zijn hun kunst, hun ambacht, de inzichten in de bouwkundige en geestelijke architectuur door en van mensen, over te dragen aan de anderen.

En zó wordt de Tabernakel gerealiseerd. Zo wordt iets neergezet dat bouwkundig maar vooral ook in geestelijk opzicht een symbool wordt van een volk dat de Naam van God present stelt in de wereld. Gods Naam zal worden grootgemaakt! Die Naam zal worden geheiligd! Bij het volk Israel, én – later – in de gemeente door God in Christus Jezus verkoren!

Als koning Salomo later de Tempel te Jeruzalem bouwt, gebeurt dat niet veel anders. We vinden dat in de Haftara, de profetenlezingen bij Sidra Wajakheel en Sidra Pekoedé: in 1 Koningen 7 en 8. Ook dan wordt alle kunstzinnigheid gebundeld. En ook Salomo heeft zo'n creatieve geest in dienst die anderen kan enthousiasmeren en hen zich de kunst eigen kan laten maken: een zekere Chiram, zoon van een weduwe uit Naftali die getrouwd was geweest met een man uit Tyrus.

Ook van die Tempel horen we, net als van de Tabernakel, dat als alles in gereedheid is gebracht en staat te wachten op de verering van de Naam van de Eeuwige, de Eeuwige zelf in de wolk verschijnt en de hele Tempel vervult met zijn presentie. Zo smelten in het hart van de schepping als het ware hemel en aarde samen: de mensen zijn zoals God ze heeft bedoeld, en God woont bij de mensen en is hun Koning in eeuwigheid: God alles in alles, God alles in allen. En Salomo eindigt met heel het volk in één groot Hallelujah! Zo is Gods Naam ongedeeld en ongebroken, zo komt Hij tot zijn eer op aarde.

Dit is, zoals de Schrift het altijd in één adem noemt: de heiliging van Gods Naam. Kidoesj haSjem!

Het is iets dat Henk Vreekamp met zijn hele leven wilde zijn, een heiliging van de Naam; een leven als een tabernakel. En voor mij was hij een Besaleël, Oholiab

en Chiram ineen: een Wijze; die in staat was om wijsheid over te dragen. Een geestelijk vader en een vriend.

En hij was vaak in de synagoge te vinden om daar met het volk van God te komen tot Kidoesj haSjem, oftewel *Kaddiesj* te zeggen. *Kaddiesj zeggen*, Kidoesj haSjem, *heiligen van de Naam*, dat doe je niet op je eentje. Je *doet* het samen en je *reciteert* samen.

We hebben het daar hier al eens over gehad.

Er is Kwaad in de wereld, slechtheid, immoreel gedrag, onrein denken en doen. Er zijn Faraonen te over die mensen tot marionetten en robots maken. Het tegenovergestelde daarvan is niet de 'goede mens', maar is het collectief van een 'heilig volk'. Er is een gemeenschap in de wereld die heilig wordt gehouden en tot heiligheid wordt geroepen, apart wordt gehouden en tot apart handelen wordt geroepen, door de God die Heilig, apart is. Gecreëerd door en gericht op hun heiligdom in het Midden, op God. Dat dit volk er is, is Gods keuze, is zijn wil. Hij is er het ankerpunt van. Naar die beroemde woorden: Heilig zullen jullie zijn, want Ik ben heilig.

En ook wij zoals wij hier zitten zijn erbij geroepen, bij dit volk. Er is een Naam in ons midden gekomen die door alle landen gaat, die ook de gojiem, ook ons, brengt tot een Hallelujah, een Ere zij God.

En als wij nu één ding van Jezus Christus hebben overgenomen dan is het wel zijn gebed; dat gebed dat helemaal staat in die Joodse, bijbelse traditie. Dat gebed dat begint met de aanroep: *Abinoe, onze Vader*. Dat gebed dat daarna onmiddellijk het allerbelangrijkste noemt: *kidoesj haSjem*, het heiligen van Gods Naam, direct gevolgd met woorden betreffende de komst van Gods Koninkrijk op deze aarde. Uw Naam worde geheiligd, Uw Koninkrijk kome. Dat is wat we bidden met Jezus en dat is wat we dus ook bidden met heel zijn volk! Dát heeft Jezus ons geleerd!

Wat is de betekenis van het Kaddiesj-gebed? De Joodse traditie zegt: het zijn twee wezenlijke beden:

1. Kidoesj haSjem: heiliging van Gods Naam hier en nu
2. Malchoet haSjem: de bede om het Koningschap van God voor nu en altijd.

Eigenlijk is het Kaddiesj geen gebed, het is een hymne. Een heiligen/eren van de Eeuwige! Zoals de hele tempelbouw, de hele bouw van ons leven, de hele schepping, een heiligen is van de Eeuwige. Het is een loflied in hoogste zin. Vertaald begint het zo:

Verheven en geheiligd, naar de bedoeling van Zijn wil, zijn grote Naaam in de wereld. En worde zijn Koninkrijk erkend in uw leven, nog in uw dagen en in het leven van heel het huis van Israel. En ieder zegge: Amen. Dat laatste is het refrein in het gebed: En ieder zegge mede: 'Amen'!

Uw Naam worde geheiligd! Uw Koninkrijk kome! Uw Wil geschiede! En ieder zegge: Amen!

Nu is het zo dat het Joodse Kaddiesj-gebed het meest bekend is geworden doordat men dat samen, minstens tien mannen bij elkaar, uitspreekt na een overlijden; op een begrafenissen; op gedenkdagen van een overledene; kinderen van een overledene doen het bijna een heel jaar elke dag. Waarom doen ze dat? Om de overledene heilig te verklaren? Voor de zielerust? Nee. Het steekt dieper. Kaddiesj, de hymne, is immers tot God gericht.

Zie het ongeveer zo: de dood heeft iets kapot gemaakt. Daar is iemand weggevallen uit het Kaddiesj-koor, uit de gemeente. En dat doet tekort aan de eer van God. Wat is mooier als dan de zoon of dochter van een overledene het

lied van de ouder overneemt? En niet alleen het lied, maar heel de levenswijze: een leven als een tabernakel, een leven dat de NAAM heiligt/grootmaakt in de wereld.

Dus, kijk, hier kwam een stem tot zwijgen, hier stopte een ademtocht. Maar zie en hoor, de boodschap is er nog steeds! Het Woord leeft verder in de kinderen! In de biologische kinderen, in de geesteskinderen. Door de tranen heen zingt hier nog altijd een koor tot eer van God. Om ook God zelf te troosten. En dat lied van de geesteskinderen is tegelijk ook de hoogste eer voor de overledenen. Hun boodschap is gehoord! De boodschap is overgekomen! De wijsheid in hun hart is verstaan en zal worden doorgegeven.

Kijk, de overledenen zijn er niet meer, maar wij zijn als het ware hun laatste goede daden! Hun levenswerk wordt voortgezet! En mogen onze daden en onze gedachten hen als engelen vergezellen naar het paradijs! Vanuit die laatste gedachte kent de Joodse traditie aan het Kaddiesj ook een soort zielerust toe aan wie hen voorgingen; mogen ónze daden en gedachten onze overledenen vergezellen naar de Troon, en mogen die voor God een goed getuigenis voor hen vormen: dat zij geesteskinderen hebben gebaard die Gode eer geven!

Daarom Kaddiesj! Ook hier vanmiddag in Jezus' Naam. Na het grote verlies van één van 'onze' Wijzen:

*Verheven en geheiligd worde Gods grote Naam in de wereld, welke Hij eens als een nieuwe zal scheppen;
wanneer Hij de doden zal doen herrijzen en doen opstaan tot het eeuwige leven;
wanneer Hij de stad Jeruzalem herbouwt en daar zijn Tempel praalt;
wanneer Hij het heidendom uitroeit van de aarde en de dienst des Hemels vestigt op zijn plaats.
O, moge de Heilige, geloofd is Hij, erkend worden, Zijn Koninkrijk, Zijn Glorie.
In uw leven, nog in uw dagen, en in het leven van heel het huis van Israel;
weldra in de naderende tijd.
Welnu dan, zegt het mede (met mij): 'Amen'!*